

MARIA DURA

WIĄZANIE TEORII Z PRAKTYKĄ W ŚWIETLE UMIEJĘTNOŚCI INTERPRETACJI RZECZYWISTOŚCI DYDAKTYCZNO-WYCHOWAWCZEJ U KANDYDATÓW NA NAUCZYCIELI

Wprowadzenie

W polskim systemie kształcenia kandydatów na nauczycieli teza o konieczności powiązania teorii z rzeczywistością dydaktyczno-wychowawczą należy do podstawowych założeń studiów pedagogicznych. Polega ona na wielostronnym wiązaniu treści i różnych dyscyplin i prac praktycznych szkoły i placówek oświatowo-wychowawczych.

We francuskim systemie kształcenia pedagogów do ciekawych sposobów konkretyzacji tego założenia zalicza się między innymi: 1) nauczanie wiedzy o człowieku traktowane jako środek analizy sytuacji społeczno-wychowawczych i problemów dydaktycznych (np. elementów psychologii, socjologii, historii wychowania, kultury, lingwistyki), 2) prowadzenie prac pedagogicznych w szkołach i instytucjach wychowawczych, 3) włączanie do programu kształcenia dyscyplin "uzupełniających" ("sąsiednich") np. matematyki dla fizyków.¹

Z powyższych informacji można się zorientować, iż w kształceniu pedagogów występuje wiązanie teorii z rzeczywistością szkolną i oświatową wraz z analizą treści nauczanych dyscyplin teoretycznych i ich analizą w zakresie możliwości zastosowania praktycznego. Jest to system wymagający dobrej organizacji pracy uczelni, zwłaszcza w obrębie organizacji i stałej koordynacji współpracy ze szkołami i placówkami oświatowo-wychowawczymi.

Polskie doświadczenia nad przyswajaniem wiedzy pedagogicznej oraz umiejętnością jej stosowania w konkretnej rzeczywistości pedagogicznej zorientowane są na opanowywanie i pogłębianie wiedzy teoretycznej (np. ogólnopedagogicznej i ogólnopsychologicznej), a także na kształtowanie umiejętności organizowania i prowadzenia zajęć dydaktyczno-wychowawczych. Dużą wagę przywiązuje się też

do kształtowania twórczej i samodzielnej postawy wobec zadań pedagogicznych². Z powyższych zadań można wyłonić następujące szczegółowe determinanty kształcenia pedagogów takie jak: a) operacje myślenia teoretycznego oraz b) operacje myślenia praktycznego.

Myślenie teoretyczne (abstrakcyjno-pojęciowo-teoretyczne) polega na czynnościach intelektualnych związanych:

a) z abstrahowaniem i uogólnianiem, b) z rozumowaniem teoretyczno-indukcyjnym i dedukcyjnym (wyróżnianiem związków logicznych między pojęciami i twierdzeniami oraz wprowadzaniem nowych prawidłości), c) z tworzeniem i przetwarzaniem schematów pojęciowych rzeczywistości (np. praw nauki, języka nauki).³

Myślenie praktyczne (konkretno-obrazowe, spostrzeżeniowe) polega na takich czynnościach intelektualnych jak: a) analiza i synteza zjawisk, przedmiotów i czynności, b) rozumowanie praktyczne, polegające na wybieganiu myśli poza dostrzeżone analogie między przedmiotami, zjawiskami oraz domyślaniu się takich ich związków, które nie są bezpośrednio dostrzegane, a o ich prawidłości mówi praktyka. Praktyka rozumiana jako sprawdzanie wiedzy teoretycznej poprzez konkretne jej zastosowanie w rozwiązywaniu zadań. W tym ujęciu rola praktyki polega na fakcie, iż stanowi ona punkt wyjścia do kształtowania umiejętności czyli nabywania wprawy, biegłości w wykonywaniu różnorodnych czynności.⁴ Do czynności myślenia praktycznego zalicza się także operacje związane z tworzeniem i przetwarzaniem schematów wyobrażeniowych rzeczywistości. Mamy tu do czynienia z włączeniem się nowych spostrzeżeń i posługiwania się nimi w konkretnym działaniu dydaktyczno-wychowawczym.

Analiza treści poszczególnych kategorii myślenia wskazuje na ścisły związek teorii z praktyką, który warunkuje kształtowanie określonych umiejętności pedagogicznych u kandydatów na nauczycieli. Do umiejętności tych zalicza się również umiejętność interpretacji rzeczywistości dydaktyczno-wychowawczej, która jest przedmiotem dociekań badawczych niniejszego opracowania. O potrzebie badań na ten temat mówi między innymi coraz silniej widoczne zjawisko oddalania się treści kształcenia teoretycznego kandydatów na nauczycieli od możliwości i sposobów ich konkretyzowania i wiązania ze zjawiskami rzeczywistości dydaktyczno-wychowawczej.

1. Podstawy teoretyczne umiejętności interpretacji rzeczywistości dydaktyczno-wychowawczej u kandydatów na nauczycieli

W procesie kształcenia zawodowego pedagogów opartego na regułach wiązania wiedzy ze zjawiskami rzeczywistości dydaktyczno-wychowawczej występują specyficzne dla tego zawodu funkcje myślenia i działania pedagogicznego. Dotyczą one takich operacji intelektualnych, które prowadzą do nabywania określonych sprawności, czyli umiejętności pedagogicznych, zwłaszcza w zakresie gromadzenia wiadomości oraz trafnym ich doborze (np. różnych reguł) do wykonywania określonych zadań w stosunku do ucznia determinowanych celami, warunkami i środkami realizacji.⁵

W dydaktyce wyższej szkoły pedagogicznej preferowane są cztery kategorie umiejętności (sprawności) pedagogicznych, które umożliwiają wiązanie teorii z praktyką. Należą do nich:

- a) umiejętność interpretacji zjawisk rzeczywistości dydaktyczno-wychowawczej w oparciu o posiadaną wiedzę,
- b) umiejętność konfrontowania treści teorii pedagogicznej z faktami rzeczywistości dydaktyczno-wychowawczej,
- c) umiejętność przewidywania dydaktyczno-wychowawczego,
- d) umiejętność stosowania metod i środków zapewniających skuteczne działanie dydaktyczno-wychowawcze.⁶

Wymienione umiejętności są kolejnymi ogniwami wchodzącymi w skład procesu kształtowania umiejętności wiązania teorii pedagogicznej z praktyką pedagogiczną u kandydatów na nauczycieli. W procesie tym można wyróżnić dwa etapy myślenia i działania logicznego. Etap pierwszy dotyczy czynności intelektualnych zawartych w pierwszych dwu ogniwach umiejętności wymienionych powyżej. Etap drugi to pozostałe kolejne dwa ogniwa, które obejmują swym zakresem umiejętność prowadzenia diagnozy i obserwacji pedagogicznej oraz poszukiwanie nowych rozwiązań modyfikujących podjęte działania (prognoza). Pierwszy etap charakteryzują czynności intelektualne sprawnościowe (schematyczne) w zakresie zjawisk psychicznych związanych z interpretacją (wyjaśnianiem) i konfrontowaniem (porównywaniem, zestawianiem) wiedzy teoretycznej ze zjawiskami rzeczywistości pedagogicznej.

Drugi etap zawiera czynności intelektualne modyfikacyjne (skuteczne), pro-

wadzące do diagnozowania i prognozowania pedagogicznego.

Zagadnienie umiejętności interpretacji rzeczywistości dydaktyczno-wychowawczej, które jest przedmiotem uwagi badawczej niniejszego opracowania, rozpatrywać można w oparciu o posiadaną wiedzę kandydata na nauczyciela. Przede wszystkim wiedzę operatywną, która umożliwi dokonywanie samodzielnej analizy przyczynowo-skutkowej spostrzeżonych zjawisk (faktów) przynależnych do określonej dziedziny wiedzy teoretycznej.⁷

Do elementarnych wskaźników procesu kształtowania umiejętności interpretacji zjawisk pedagogicznych w oparciu o posiadaną wiedzę pedagogiczną należy spostrzeganie i gromadzenie informacji o rzeczywistości dydaktyczno-wychowawczej, wiadomości między innymi z zakresu wiedzy ogólnopedagogicznej (dotyczących podstawowych pojęć, prawidłowości rządzących procesami pedagogicznymi itp.). Są to czynniki, które mają wpływ na jakość orientacji pedagogicznej, aktywności myślenia oraz kształtowanie się postawy twórczej kandydata na nauczyciela.

Z powyższych rozważań teoretycznych na temat kształtowania umiejętności pedagogicznych a umiejętności interpretacji zjawisk pedagogicznych w szczególności, można wyprowadzić tezę, iż proces ten polega na gromadzeniu wiedzy, na jej rozumieniu przez pedagogów, a następnie przyswajaniu i zastosowaniu w praktyce pedagogicznej. W kształceniu zawodowym pedagogów nie należy zapominać o znaczącym wpływie wykorzystania i wzbogacania ich nastawień oraz doświadczeń życiowych, motywujących kształcenie pedagogiczne kandydata na nauczyciela.

2. Metodologia badań

W myśl przyjętych założeń teoretycznych pierwszym ogniwem kształtowania umiejętności wiązania teorii z praktyką pedagogiczną u kandydatów na nauczycieli jest interpretacja rzeczywistości dydaktyczno-wychowawczej w oparciu o posiadaną wiedzę. Na strukturę tej umiejętności składają się określone czynności poznawcze myślenia abstrakcyjnego i działaniowe. Należą do nich operacje myślenia aktywnego, analityczno-syntetycznego. Charakteryzują się one ujmowaniem zasobu wiedzy teoretycznej oraz zjawisk konkretnej rzeczywistości

dydaktyczno-wychowawczej w kategoriach porównywania, wyjaśniania, zestawiania, klasyfikowania czy też uogólniania.⁸

Sygnalizowany powyżej temat w niniejszym opracowaniu uczyniono przedmiotem dociekań badawczych w zakresie wybranych elementów umiejętności interpretacji rzeczywistości dydaktyczno-wychowawczej w oparciu o posiadaną wiedzę u kandydatów na nauczycieli. Badania prowadzone były w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Bydgoszczy w roku akademickim 1989/90 na grupie 121 kandydatów na nauczycieli II roku studiów. W tym z kierunku "Wychowanie techniczne" badaniami objęto 76 osób (cały rocznik) oraz z kierunku "matematyka" 45 osób (cały rocznik). Badania przeprowadzono w momencie, gdy badani mieli już poza sobą egzamin z przedmiotu "pedagogika".

Program nauczania tego przedmiotu zawierał treści nauczania dotyczące wybranych zagadnień z takich dyscyplin pedagogicznych, jak: teoria wychowania, dydaktyka ogólna, socjologia wychowania oraz metodologia badań pedagogicznych. Był to przedmiot, który mógł pozwolić badanym dostarczyć wiedzy i umiejętności z podstawowych dyscyplin pedagogicznych i wyposażyć ich w wiadomości, między innymi z wiedzy o dziecku, o procesach jego uczenia się, o umiejętności kierowania tym procesem itp.

W próbie badawczej dominowali mężczyźni (86 %) w wieku od 21 do 23 roku życia.

Ze względu na rok studiów badanych (II rok) i wiek życia przyjęto, iż jest to zespół, który posiada pewien zasób doświadczeń życiowych oraz wiedzy ogólnej i wiedzy pedagogicznej. Przyjęto więc, że są to czynniki, które mogą mieć wpływ na poziom i zakres wiedzy jak i umiejętności pedagogicznych badanej próby.

Celem badań było poszukiwanie odpowiedzi (rozwiązań) na następujące pytania (problemy):

1. Jakie relacje zachodzą między założonym a rzeczywistym stanem wiedzy pedagogicznej w badanej próbie kandydatów na nauczycieli?
2. Jakie relacje zachodzą między stanem wiedzy pedagogicznej (rzeczywistym), a stanem umiejętności wykorzystania jej w interpretacji zjawisk rzeczywistości dydaktyczno-wychowawczej w badanej próbie kandydatów na nauczycieli? kierunków: "wychowanie techniczne" i "matematyka"
3. Jakie relacje zachodzą między założonym a rzeczywistym stanem umiejętności interpretacji zjawisk rzeczywistości dydaktyczno-wychowawczej w badanej próbie kandydatów na nauczycieli? (tab. 1).

Hipotetycznie przejęto, iż rzeczywisty stan jest odwrotnie proporcjonalny do

założonego stanu wiedzy pedagogicznej, a także stanu umiejętności wykorzystania jej w interpretacji zjawisk dydaktyczno-wychowawczych i zróżnicowany ze względu na kierunek studiów na niekorzyść stanu dla badanych, reprezentujących kierunek "wychowanie techniczne".

W doborze do badań próby reprezentującej studentów kierunków matematyczno-technicznych kierowano się odczuciem, iż są to kandydaci na nauczycieli, u których może występować odmienny od myślenia i działania pedagogicznego styl rozumowania. Zwłaszcza na odcinku poznania związanego ze specyfiką nauk ścisłych, z którymi badani wiązali wybór kierunku studiów. Specyfika, która w matematyce polega na myśleniu teoretycznym, a w naukach technicznych na myśleniu praktycznym.

Do zebrania materiału faktograficznego wykorzystano test diagnostyczny, który zawierał siedem zadań punktowanych (tab. 1). Zadania testowe mierzyły znajomość wybranych dyscyplin pedagogicznych oraz pojęć ogólnopedagogicznych, oraz odpowiadające wiedzy poszczególnych jej elementów umiejętności związane z interpretacją (wyjaśnianiem) określonych zadań dydaktyczno-wychowawczych (tab. 1).

Do zadań zawartych w teście przyjęto punktowaną skalę pięciostopniową od 1 do 5 punktów. W przeliczeniu wyników pomiaru odpowiadały następujące średnie procentowe rozszewu wyników:

- 5 pkt - bardzo dobry	- 100% do 90%
- 4 pkt - dobry	- 89% do 70%
- 3 pkt - średni	- 69% do 50%
- 2 pkt - słaby	- 49% do 30%
- 1 pkt - bardzo słaby	- 29% do 20% i mniej,

Dobór zadań ściśle korespondował z zakresem wymagań zawartych w treści programu studiów z przedmiotu "pedagogika". Badania testowe zostały uzupełnione uwagami opiekunów roczników i nauczycieli akademickich prowadzących wykłady i konwersatoria z tego przedmiotu w badanej próbie. Uwzględnione zostały również wyniki z egzaminu z tego przedmiotu, jakie uzyskali badani kandydaci na nauczycieli.

Uzyskany w ten sposób materiał faktograficzny był przedmiotem analizy ilościowej i jakościowej oraz dociekań badawczych mających dostarczyć odpowiedzi na przyjęte pytania badawcze.

3. Stan umiejętności interpretacji rzeczywistości dydaktyczno- - wychowawczej u kandydatów na nauczycieli w świetle wyników badań testowych

A. Stan wiedzy pedagogicznej

Wiedza jest zbiorem wiadomości utrwalonych w umyśle będących wynikiem kumulowania doświadczeń oraz procesów uczenia się.⁹ Wyróżnia się wiele jej rodzajów. Mamy wiedzę obiektywną i osobistą, wiedzę ogólną i specjalistyczną, wiedzę teoretyczną i wiedzę praktyczną, wiedzę naukową.¹⁰ Podział wiedzy na rodzaje na ogół jest procesem złożonym i niepełnym. Zależy on między innymi od przyjętych kryteriów podziału, które zawsze wiążą się z dynamiką zjawisk społecznych. Zaliczyć do nich można takie czynniki, jak doświadczenie czy działanie człowieka w różnych dziedzinach jego życia.

W polskiej pedeutologii przyjęło się przekonanie, iż nauczyciel powinien posiadać co najmniej wiedzę ogólną i wiedzę pedagogiczną, a także psychologiczną przydatną w rozwiązywaniu różnych problemów dydaktycznych i wychowawczych.¹¹

Można więc przyjąć, iż wiedza pedagogiczna kandydatów na nauczycieli winna obejmować treści związane ze znajomością między innymi procesów nauczania - uczenia się, kształcenia i samokształcenia, wychowania i samowychowania, a także winna dotyczyć znajomości metod, środków i organizacji kształcenia i wychowania.

Ujmując rzecz w dużym skrócie chodzi tu o znajomość co najmniej podstawowych zagadnień dydaktyki ogólnej, teorii wychowania, pedagogiki ogólnej i społecznej oraz metodologii badań pedagogicznych. Nie można pominąć tu wpływu wiedzy ogólnej i doświadczeń życiowych kandydatów na nauczycieli.

Z analizy ogólnej wyników pomiaru stanu wiedzy pedagogicznej badanych w zakresie przyjętych do badań zagadnień (tab. 1) wynika, iż rozumienie wybranych dyscyplin ogólnopedagogicznych w całej próbie badawczej utrzymuje się na poziomie od 44,5 % u badanych kierunku "wychowanie techniczne" do 62,0 % u badanych kierunku "matematyka" zasobu wiedzy. Najlepiej na tym tle wypada stan wiedzy u badanych kierunku "matematyka" (62,0 %), ale jest to tylko średni poziom. Duży niepokój musi budzić słaby zasób wiadomości u badanych kierunku

“wychowanie techniczne” (44,5 %).

Zgodnie z przyjętymi normami przez polskich pedeutologów m.in. L. Bandurę, J. Jakóbowskiego, J. Kozłowskiego, kandydat na nauczyciela powinien opanować co najmniej 3/4 wiadomości (75,0%), aby był to poziom dostateczny wiedzy. Z wyników ogólnych pomiaru stanu wiedzy pedagogicznej próby badawczej kandydatów na nauczycieli okazuje się, iż w porównaniu z przyjętymi normami stan ten jest wysoce niezadowolający w całej grupie badanej.

Analiza szczegółowa wyników pomiaru poszczególnych elementów wiedzy pedagogicznej (tab. 1) wykazuje zróżnicowanie wyników na korzyść stanu wiedzy badanych kierunku “matematyka”. Przy czym najlepiej w całej próbie czują się badani studenci kierunku “matematyka” w znajomości dyscyplin takich, jak: “dydaktyka”, “socjologia wychowania” (tab. 1).

Tabela. 1. Stan umiejętności interpretacji rzeczywistości

dydaktyczno-wychowawczej u kandydatów na nauczycieli (N=121)

Lp.	Wybrane elementy wiedzy pedagogicznej i umiejętności wykorzystania jej w interpretacji rzeczywistości dyd.-wych.	Stan wiedzy i umiejętności pedagogicznych							
		Wychowanie Techniczne				Matematyka			
		N=76				N=45			
		Wiedza		Umiejętność		Wiedza		Umiejętność	
		Pkt	%	Pkt	%	Pkt	%	Pkt	%
1	Rozumienie pojęcia “pedagogika” oraz umiejętność wyjaśnienia znaczenia pedagogiki w kształtowaniu osobowości dzieci i młodzieży.	198	52,1	165	43,4	164	72,8	125	55,5
2	Rozumienie pojęcia “dydaktyka” oraz umiejętność wyjaśnienia związku dydaktyki z procesem poznawania u dzieci i młodzieży	176	46,3	128	33,6	158	70,2	127	56,4

Lp.	Wybrane elementy wiedzy pedagogicznej i umiejętności wykorzystania jej w interpretacji rzeczywistości dyd.-wych.	Stan wiedzy i umiejętności pedagogicznych							
		Wychowanie Techniczne				Matematyka			
		N=76				N=45			
		Wiedza		Umiejętność		Wiedza		Umiejętność	
		Pkt	%	Pkt	%	Pkt	%	Pkt	%
3	Rozumienie terminu "socjologia wychowania" oraz umiejętność wyjaśnienia znaczenia jej w poznawaniu stos. społ. w grupie wychowawczej w klasie szkolnej	167	43,9	131	34,4	152	67,5	122	54,2
4	Rozumienie pojęcia "uczenie się" oraz umiejętność wyjaśnienia związku uczenia się ze spostrzeganiem u dzieci i młodzieży	157	40,0	107	28,1	136	60,4	110	48,8
5	Rozumienie pojęcia "wychowanie" oraz umiejętność wyjaśnienia jego związku z poznawaniem trudności wychow. u dzieci i młodzieży	193	50,7	119	31,3	131	58,2	121	53,7
6	Rozumienie pojęcia "kształcenie" oraz umiejętność wyjaśnienia jego związku z uczeniem się dzieci i młodzieży	157	41,3	116	30,5	120	53,3	113	50,2
7	Rozumienie terminu "metodologia badań pedagogicznych" oraz umiejętność wyjaśnienia jej znaczenia w diagnozowaniu trudności wychowawczych i dydaktycz. dzieci i młodzieży	142	37,3	105	27,6	116	51,5	96	42,6
	Σ	1185	44,5	871	32,7	977	62,0	814	51,6

Najslabiej wypadła znajomość terminu "metodologia badań pedagogicznych" (37,3 % i 51,5 %). Jednak nadal nieco lepiej zaprezentowali się studenci kierunku

“matematyka” (tab. 1)

Stosunkowo dość dobry był stan wiedzy w obrębie rozumienia pojęć z wybranych do badań dyscyplin pedagogicznych u badanych kierunku “matematyka”, a także pojęć ogólnopedagogicznych takich, jak “uczenie się” i “wychowanie”.

Ogólna synteza wyników analizy ukazała, iż pomimo lepszego stanu wiedzy pedagogicznej u badanych z kierunku matematycznego, był to poziom poniżej 50,0% wymagań stawianych w tej dziedzinie (tab. 1). Nieco optymizmu mogą budzić wyniki pomiaru wiadomości dotyczących znajomości i rozumienia terminu “pedagogika”, czyli ogólna znajomość sensu tego terminu. Generalnie jednak stan ten nie budzi optymizmu, zwłaszcza gdy przyjmiemy, iż wiedza stanowi wytyczną do działania pedagogicznego, a także umożliwia lepiej rozumieć sens tego działania.

B. Stan umiejętności interpretacji rzeczywistości dydaktyczno-wychowawczej w oparciu o posiadaną wiedzę

W przygotowaniu zawodowym kandydatów na nauczycieli niezbędne jest ścisłe powiązanie wiedzy pedagogicznej z konkretnym działaniem dydaktyczno-wychowawczym. Jest to umiejętność, która wymaga od kandydata na nauczyciela myślenia aktywnego, opartego na analizie przyczyn i skutków występujących w zjawiskach zarówno teoretycznych jak zawartych w konkretnych faktach pedagogicznych.

Sygnalizowane w poprzednich rozdziałach podstawy teoretyczne tego zagadnienia w niniejszej części zgodnie z przyjętymi założeniami badawczymi dotyczą wybranych zagadnień, które przedstawiono w świetle wyników badań testowych. Koncentrują się one na pomiarze stanu umiejętności interpretacji zjawisk dydaktyczno-wychowawczych w oparciu o ujmowanie związków i zależności jakie zachodzą między zasobem wiedzy badanych, a wykorzystaniem tej wiedzy do wyjaśniania wybranych do badań zjawisk dydaktyczno-wychowawczych występujących w pracy z dziećmi i młodzieżą.

Analiza ogólna wyników pomiaru tej umiejętności na odcinku wybranych jej elementów (tab. 1) ukazuje, iż w całej próbie badawczej stan tej sfery kształcenia pedagogicznego jest wyraźnie niższy od stanu posiadanej wiedzy pedagogicznej. Nadal występuje zróżnicowanie stanu umiejętności pedagogicznych na korzyść badanych z kierunku “matematyka”, ale jest to poziom zaledwie średni (51,6% -

tab. 1), a u badanych o orientacji technicznej słaby (32,7%) czyli, aż o 18,9% niższy od badanych kierunku "matematyka".

Analiza wyników w poszczególnych elementach szczegółowych treści umiejętności ukazuje, iż najłatwiej przychodziło badanym wyjaśniać związek pedagogiki z urabianiem osobowości wychowanka (43,4 % i 55,5%). Jednak jest to stan umiejętności poniżej wymagań, mimo, iż na wynik mógł mieć wpływ stan wiedzy pedagogicznej, której poziom w badanej próbie był stosunkowo najwyższy, ale również niezadowalający. Najsłabszym punktem okazało się opanowywanie umiejętności w zakresie wyjaśniania związku metodologii badań pedagogicznych z prowadzeniem diagnozy wychowawczej w klasie szkolnej (27,6% i 42,6%) z tym, że u "matematyków" był to poziom słaby i bardzo słaby u badanych kierunku "wychowanie techniczne". Stosunkowo najlepiej czuli się badani kierunku "matematyka" w obrębie między dydaktyką i poznaniem u dzieci i młodzieży (56,4% - tab. 1) oraz socjologii wychowania ze stosunkami społecznymi w grupie wychowawczej (54,2%), a także ujmowaniem związku wychowania z trudnościami wychowawczymi (53,7%). Jednak stan tych umiejętności był tylko średni. Natomiast u badanych kierunku "wychowanie techniczne" był on niższy (tab. 1). Są to wyniki poniżej minimum wymagań przyjętych w skali pomiarowej i obowiązujących normach dotyczących zakresu i stanu wymagań opanowania umiejętności pedagogicznych przez kandydatów na nauczycieli.

Przyczyn tego stanu upatrywać należy w różnorodnych i wieloaspektowych zjawiskach tkwiących zarówno w osobie kandydata na nauczyciela jak i środowisku społecznym, w tym także akademickim, jak i również stylu i jakości pracy dydaktyczno-naukowej nauczycieli akademickich.

Badania ujawniły, iż źródłem słabego stanu umiejętności interpretacji pedagogicznej, który reprezentowała próba badawcza, było fragmentaryczne przyswajanie i odtwarzanie poznanych treści oraz wiązanie jej z określonymi zjawiskami rzeczywistości dydaktyczno-wychowawczej.

Wydaje się, iż trudności na jakie badani napotykali w przyswajaniu umiejętności pedagogicznych mogły wynikać między innymi z siły nastawień, motywów, a także typu myślenia i działania pedagogicznego.

Typ myślenia technicznego charakteryzuje myślenie praktyczne związane z czynnościami intelektualnymi nastawionymi na wytwarzanie określonych przedmiotów użytkowych. Mogło więc w grupie badanych "techników" stanowić utrud-

nienie w przyswajaniu teoretycznych prawideł myślenia i działania pedagogicznego.

Typ myślenia matematycznego w którym dominuje myślenie teoretyczne (abstrakcyjne) nastawiony jest na czynności intelektualne związane z przyswajaniem reguł w zakresie stosunków liczbowo-przestrzennych. Należy więc przypuszczać, iż w grupie "matematyków" ten typ myślenia utrudniał opanowanie reguł obowiązujących w podejmowaniu działań praktycznych na odcinku myślenia i działania pedagogicznego.

Wydaje się uzasadnione bliższe przyjrzenie tej sprawie z punktu widzenia teoretyczno-empirycznego. W jakiej skali to zjawisko występuje, i jak można by przeciwdziałać tak niekorzystnym efektom kształcenia pedagogicznego kandydatów na nauczycieli kierunków nauczycielskich w tym kierunku: wychowanie techniczne i "matematyka".

Zakończenie

Analizowane powyżej wyniki badań testowych dotyczące relacji między założonym a rzeczywistym stanem wiedzy pedagogicznej zawarte w siedmiu wybranych do badań zadaniach oraz odpowiadających im umiejętnościach pedagogicznych analizowanych w kontekście wzajemnych związków i zależności, ukazały szereg negatywnych zjawisk. Dotyczą one znacznego zróżnicowania występującego między stanem wiedzy i umiejętności pedagogicznych założonym a rzeczywistym. Natomiast w obrębie umiejętności pedagogicznych zróżnicowanie to było jeszcze większe.

Oznacza to, iż badani przyswoili mniej niż 50% wiadomości teoretycznych, a w zakresie wykorzystania ich w interpretacji rzeczywistości dydaktyczno-wychowawczej stan ten był jeszcze niższy. Tylko co siedemnasty kandydat na nauczyciela z próby badawczej umiał interpretować zjawiska dydaktyczno-wychowawcze. Są to wyniki dalece niezadowolające silnie motywujące do podjęcia jak najszybciej badań i analiz na temat pedagogicznego kształcenia tej grupy kandydatów na nauczycieli, zorientowanych na zagadnienia matematyczno-techniczne, a słabo na pedagogiczne przygotowanie do pracy zawodowej.

Do mocniejszych stron badanych należała znajomość pedagogiki jako nauki oraz znajomość zagadnień związanych z terminem "wychowanie" i "dydaktyka". Znacznie słabiej na tym tle wyglądało wykorzystanie tej wiedzy do interpretacji pedagogicznej określonych sytuacji.

Reasumując, badania potwierdziły tezę, iż rzeczywisty stan wiedzy pedagogicznej i umiejętności interpretacji rzeczywistości dydaktyczno-wychowawczej jest odwrotnie proporcjonalny do stanu założonego. W stosunku do przyjętej normy wymagań w zakresie poziomu wiedzy i umiejętności pedagogicznych rzeczywisty ich stan w badanej próbie zmniejszył się o połowę w obrębie wiedzy pedagogicznej i prawie trzykrotnie w obrębie stanu umiejętności pedagogicznych u badanych kandydatów na nauczycieli. Podobne relacje zachodziły w zróżnicowaniu poziomu tej sfery kształcenia pedagogicznego między badanymi kierunku "wychowanie techniczne" a kierunku "matematyka" na niekorzyść stanu wiedzy i umiejętności badanych o orientacji technicznej. Stan ten potwierdziły też wyniki egzaminu z przedmiotu "pedagogika" oraz opinie nauczycieli akademickich prowadząc zajęcia dydaktyczne na wymienionych kierunkach obejmujących badaną próbę.

Przedstawione wyniki badań dotyczą wycinkowego obszaru badań z ogromnego zagadnienia wiązania teorii pedagogicznej z praktyką pedagogiczną. Jednak mogą one przyczynić się do ewentualnego podjęcia działań nad weryfikacją i ewentualnym rozszerzeniem terenu i problematyki badawczej między innymi poddając analizie takie zagadnienia, jak:

- sposoby i możliwości równoległego wiązania kształcenia teoretycznego z działaniem dydaktyczno-wychowawczym kandydatów na nauczycieli,
- zweryfikowanie treści programowych teoretycznego kształcenia pedagogicznego "techników" i "matematyków" w zakresie treści związanych z poznawaniem technik samodzielnego uczenia się oraz jego organizacji w procesie kształcenia zawodowego kandydatów na nauczycieli,
- korelacja treści programowych przedmiotów zawodowych (matematyczno-technicznych) i przedmiotów ogólnopedagogicznych i ogólnopsychologicznych.

Z informacji jakich dostarczyły wyniki badań uzasadniony wydaje się postulat konieczności dążenia do kształtowania umiejętności interpretacji zjawisk rzeczywistości dydaktyczno-wychowawczej u kandydatów na nauczycieli w oparciu o ścisłą korelację myślenia teoretycznego i praktycznego ze zjawiskami rzeczy-

wistości pedagogicznej. Wiadomo bowiem, iż jest to czynnik determinujący efekty kształcenia zawodowego przyszłych nauczycieli.

PRZYPISY

- ¹ T. Dowjat: O kształceniu pedagogicznym we Francji (w) "Studia Pedagogiczne" Warszawa Ossolineum 1978 t. 39 s. 185
- ² I. Jundziłł: Rola przedmiotów pedagogicznych w kształceniu nauczycieli. Warszawa 1963 s. 179
- ³ K. Lech: Rozwijanie myślenia uczniów przez łączenie teorii z praktyką. Warszawa 1963 s. 138
- ⁴ J. Pieter: Psychologia uczenia się. Warszawa 1961 s. 194
- ⁵ M. Maciaszek: Kształtowanie umiejętności dydaktycznych nauczyciela. Warszawa 1965 s. 51
- ⁶ W. Okoń: Dydaktyka szkoły wyższej. Warszawa 1970 s. 89
- ⁷ M. Tałyżina: Kierowanie procesami przyswajania wiedzy. Warszawa 1980 s. 184
- ⁸ S. Rubinsztein: Myślenie i drogi jego poznania. Warszawa 1962 s. 44
- ⁹ Wielka Encyklopedia Powszechna t. XII s. 251
- ¹⁰ J. Pieter: Integracja wiedzy osobistej (w) "Chowanna" 1975 nr 3 s. 433
- ¹¹ J. Jakóbcowski: Zarys teorii rozwoju zawodowego nauczyciela. Bydgoszcz 1987 s. 60

Zusammenfassung

Der Artikel stellt die Resultate der Forschungen zur Frage der Fähigkeit der Interpretation von Erscheinungen der didaktisch - erzieherischen Realität vor. Die Interpretation wurde von den Lehrerkandidaten der Pädagogischen Hochschule in Bydgoszcz geführt. Das Ziel der Forschungen kann wie folgt formuliert werden: die Entdeckung des Verhältnisses zwischen dem angenommenen und wirklichen Stand der zur Forschung gewählten pädagogischen Fertigkeiten. In Anlehnung an das den Fakten entsprechende Material wurde es festgestellt, daß der wirkliche Stand dem angenommenen Stand der geforschten pädagogischen Fertigkeiten wechselseitig steht.

Die Ergebnisse der Forschungen weisen auf die Richtigkeit der Forderung der Korelation zwischen dem Inhalt der theoretischen pädagogischen Bildung und der didaktisch - erzieherischen Wirklichkeit hin.